

Vold på arbejdspladsen

– Fakta og information

Indhold

Hvad er vold?	4
----------------------	----------

Regler, lovgivning og aftaler	4
Arbejds miljøloven	4
Bekendtgørelsen om arbejdets udførelse	4
Særligt sårbare grupper	5
AT-meddelelse om voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse	5
Arbejdspladsvurdering (APV)	6
KTO aftale om trivsel og sundhed på arbejdspladsen	6

Diverse undersøgelser	7
FOAs egen Medlemspuls	7
Vold i forskellige sektorer	8
Inden for ældreplejen	8
Studerende og elever	8
Psykisk arbejdsmiljø og vold	9
Helbred og vold	9
Inden for forskellige faggrupper	10

Projekterfaringer	11
Vold som Udtryksform I	11
Vold som Kommunikationsmiddel	11
Projekt PARIS	11

Aktuelle projekter	12
Vold som Udtryksform II	12

Litteratur	13
-------------------	-----------

Information på nettet	15
------------------------------	-----------

**Godt psykisk
arbejds miljø**

Vold på arbejdspladsen

– Fakta og information

Hvad er vold?

Som udgangspunkt er det medarbejdernes egne oplevelse, der afgrænser, hvad der er vold eller trusler om vold. Det gælder uanset, om volden er udført med vilje eller ej.

Vold er begivenheder, hvor personer krænkes, trues eller overfalder i forbindelse med deres arbejde.

“Vold defineres som fysisk såvel som psykisk vold, der kan indebære en direkte eller indirekte trussel mod de ansattes sikkerhed og sundhed. Det indbefatter både ansatte, som direkte bliver udsat for vold, og ansatte, der er vidne til sådanne overgreb.”

Ifølge Arbejdstilsynet kan volden også være rettet mod den ansattes familie eller mod andre nærtstående personer.

Fysisk vold er eksempelvis slag, spark, bid, kvælningsforsøg og knivstik. Det kan også være voldsomme hændelser, f.eks. i forbindelse med pludselige ulykker, dødsfald/selv mord eller selvmordsforsøg mv.

Psykisk vold omfatter bl.a. verbale trusler, truende adfærd, krænkelser, systematisk fornærelse, ydmygelse eller lignende.

Arbejdstilsynets (AT) meddelelse nr. 4.08.4 om voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse.

Regler, lovgivning og aftaler

Arbejds miljøloven

Af lovens formålparagraf fremgår det, at det skal tilstræbes, at skabe et sikkert og sundt arbejdsmiljø, der til enhver tid er i overensstemmelse med den tekniske og sociale udvikling i samfundet, samt grundlag for, at virksomhederne selv kan løse sikkerheds og sundhedsspørgsmål med vejledning fra arbejdsmarkedets organisationer og vejledning og kontrol fra Arbejdstilsynet.

Arbejds miljøloven og Arbejdstilsynets bekendtgørelser, vejledninger og meddelelser gælder for ethvert arbejde, der udføres for en arbejdsgiver.

Bekendtgørelsen gælder også for arbejde, der ikke udføres for en arbejdsgiver, for arbejde, der udføres i arbejdsgiverens private husholdning og for arbejde, der udelukkende udføres af de medlemmer i arbejdsgiverens familie, som hører til hans husstand – dog med nogle få undtagelser

Bekendtgørelsen om arbejdets udførelse

Lovens meget overordnede tekst er udmøntet i bekendtgørelsen om arbejdets udførelse, som er bindende for arbejdsgiveren:

”Arbejdet skal i alle led udføres sikkerheds og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt ud fra både en enkeltvis og samlet vurdering af de fysiske, ergonomiske og psykosociale forhold i arbejdsmiljøet, som på kort eller lang sigt kan have indvirkning på den fysiske eller psykiske sundhed.”

”Ved arbejde, som virker fysisk eller psykisk skadeligt eller belastende på kort eller lang sigt, kan Arbejdstilsynet stille krav om, at særlige arbejdsmiljømæssige foranstaltninger skal gennemføres. Sådanne foranstaltninger kan være særlige velfærdsforanstaltninger og andre arbejdsmiljømæssige foranstaltninger, som er nødvendige for at forebygge sygdom, nedslidning, ulykker mv.”

Arbejdstilsynets (AT) bekendtgørelse nr. 559 af 17. juni 2004 om arbejdets udførelse § 7.

Særligt sårbare grupper

I arbejdsmiljølovgivningen er der endvidere fastlagt specielle regler for særligt sårbare grupper:

”Ved arbejde, der indebærer en særlig risiko for vold, må unge under 18 år ikke beskæftiges, medmindre den unge arbejder sammen med en person over 18 år.”

”Endvidere skal gravide og ammende ansatte beskyttes mod farer, som for dem er særlig alvorlige. På arbejdspladser med særlig voldsrisiko må det derfor vurderes, hvornår der er behov for at træffe særlige foranstaltninger til beskyttelse af den gravide.”

Arbejdstilsynets (AT) anvisning nr.4.0.0.2/oktober 1996 om gravide og ammendes arbejdsmiljø.

ATmeddelelse om voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse

Arbejdstilsynet fortolker bekendtgørelsens tekst i relation til vold i ATmeddelelsen om voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse.

Denne meddelelse gælder kun klient eller kundeorienteret vold, samt vold fra borgere i forbindelse med myndighedsudøvelse mv.

”På arbejdspladser, hvor der forekommer voldsepisoder, skal sikkerhedsorganisationen drøfte mulige foranstaltninger til forebyggelse af vold og risiko for vold, og informere de ansatte om planlagte og trufne foranstaltninger.

Arbejdsgiveren skal sørge for, at hver enkelt ansat, uanset ansættelsesforholdets karakter

og varighed, får en tilstrækkelig og hensigtsmæssig oplæring og instruktion i at udføre arbejdet på farefri måde.

Ved arbejde med kendt voldsrisiko er det især vigtigt med tilpasset instruktion, uddannelse og information om forhold, som har betydning for voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse. Nyansatte har et særligt behov for instruktion”.

Arbejdstilsynets (AT) meddelelse nr. 4.08.4, februar 1997 om voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse.

Arbejdspladsvurdering (APV)

Vurdering af voldsrisikoen i forbindelse med arbejdets udførelse skal udgøre en del af den lovpligtige arbejdspladsvurdering.

Læs mere om APV

- *Vejledning om udarbejdelse og revision af arbejdspladsvurdering.
Den kan findes på www.at.dk. Se under regler.*
- *På samme hjemmeside kan du finde APVtjeklister inden for de forskellige brancher.
Skriv APV i søgefeltet.*
- *Der findes en række brancherettet materialer om APV på www.arbejdsmiljoviden.dk*

KTO aftale om trivsel og sundhed på arbejdspladsen

I forbindelse med overenskomstforhandlingerne 2008 indgik KTO og arbejdsgiverne en aftale om trivsel og sundhed på arbejdspladserne. Aftalen er et delforlig. En del af denne aftale består i at parterne skal implementere den europæiske aftale om vold, mobning og chikane.

Dette betyder, at der i medindflydelse og medbestemmelsessystemet, eller samarbejdssystemet, skal aftales retningslinjer for arbejdspladsens samlede indsats. Målet er, at identificere, forebygge og håndtere problemer omkring vold, mobning og chikane på arbejdspladsen.

I de kommuner, hvor der ikke er indgået en MEDaftale, eller hvor sikkerhedsarbejdet ikke varetages af et MEDudvalg, forudsættes indsatsen koordineret med sikkerhedsorganisationen.

Der skal senest den 1. april 2010 være opnået enighed om retningslinjerne. Såfremt enighed ikke kan opnås, skal ledelsen ensidigt fastlægge retningslinjer på området.

KTO aftale om vold, mobning og chikane

Der skal aftales retningslinjer for arbejdspladsens samlede indsats for at identificere, forebygge og håndtere problemer i tilknytning til forekomsten af vold, mobning og chikane.

Aftaleteksten kan hentes på www.kto.dk – søg efter aftale om trivsel og sundhed

Diverse undersøgelser

Når man opgør antallet af voldstilfælde i Danmark – både på arbejdet og uden for arbejdet udsættes 70.000 kvinder og 89.000 mænd årligt for vold.

Heraf blev knap 15.000 kvinder i den erhvervsaktive alder udsat for vold på deres arbejde. Det samme var tilfældet for 9.000 af mændene der primært bliver udsat for vold på værtshuse mv. mens kvinder primært bliver udsat for vold i deres hjem eller på deres arbejde (SFI, vold mod kvinder + mænd, 2007 + 2008).

I det følgende vil vi udelukkende beskæftige os med den arbejdsrelaterede vold.

FOAs egen Medlemspuls

FOA gennemførte i foråret 2008 en undersøgelse om vold blandt ca. 2.000 af medlemmer via Medlemspulsen .

Undersøgelsens hovedresultater

- *Hvert 3. FOA-medlem blev sidste år udsat for vold, truende adfærd eller trusler.*
- *Hvert 4. medlem udsættes for fysisk vold (slag, spark, skub, bid, spyt eller kast med genstande).*
- *Især ansatte i psykiatrien og på plejehjem udsættes for vold, truende adfærd og trusler.*
- *I 9 ud af 10 tilfælde er det patienter, klienter eller beboere, der udøver volden.*
- *7 % af ofre har anmeldt de voldelige episoder til politiet.*
- *8 % af ofre har været sygemeldt som følge af vold.*
- *7 % af ofre har forladt deres job som følge af vold.*
- *Knap 4 ud af 10 medlemmer har en politik om vold på deres arbejdsplads.*

Vold i forskellige sektorer

Især medlemmer, der arbejder med psykiske syge, udsættes for vold, truende adfærd eller trusler. 3 ud af 4 medlemmer, der arbejder i psykiatrien (behandlings eller socialpsykiatrien) var sidste år udsat for vold, truende adfærd eller trusler.

Men også andre personalegrupper er udsatte. Over halvdelen af de medlemmer, der arbejder på plejehjem, har oplevet vold, truende adfærd eller trusler det seneste år.

Det er altså medlemmer inden for Social og sundhedssektoren, der er mest berørt af vold og trusler. 44 % af medlemmerne i denne sektor var sidste år udsat for vold, truende adfærd eller trusler i deres arbejde.

Til sammenligning har 1 ud af 5 i FOAs Teknik og servicesektor været udsat for vold og trusler på et år. Og blandt medlemmerne i Kost og servicesektoren og Pædagogisk sektor oplevede hvert 10. medlem vold eller trusler sidste år.

De samlede resultaterne fra undersøgelsen er udgivet i hæftet; "Vold på arbejdspladsen – En undersøgelse af vold blandt FOA's medlemmer", som kan findes på www.foa.dk.

Resultaterne fra FOA's interne undersøgelse understøttes af andre undersøgelser, og i det følgende gennemgås et par af de vigtigste.

Inden for ældreplejen

Nationalt Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) har i 2007 lavet en undersøgelse af vold og trusler i ældreplejen. Den viser, at 23 % af plejemedarbejderne i ældreplejen havde været udsat for vold indenfor det sidste år, og næsten 37 % havde været udsat for trusler.

Blandt nyuddannede social og sundhedshjælpere og assistenter havde 31,5 % været udsat for vold eller trusler tidligere, heraf 9 % i praktiktiden under deres uddannelse. Kun 22 % af de medarbejdere, der havde været udsat for vold, havde anmeldt voldstilfældet til sikkerhedsorganisationen.

Resultaterne viste også, at jo yngre en medarbejder er, jo oftere er de udsat for vold og trusler. Medarbejdere, der havde været udsat for vold tidligere, især i praktiktiden, havde en 3 gange så stor risiko for, også at blive udsat for vold i det første år i arbejde efter endt uddannelse, sammenlignet med dem, som ikke havde været udsat for vold tidligere. Mht. trusler var der en 4 gange så høj risiko (NFA rapport nr. 16, 2007).

Studerende og elever

En undersøgelse fra 2000 gennemført af Socialt Udviklingscenter (SUS) viste, at sygeplejestuderende, lægestuderende, pædagogstuderende, elever indenfor social og sundhedsuddannelserne, ergoterapeutstuderende og fysioterapeutstuderende oplever forskellige former for vold, når de er i praktik på arbejdspladserne. Undersøgelsen viste desuden, at:

- 84 % af de pædagogstuderende udsættes især for slag, niv, spark eller bid
- 76 % af elever indenfor social og sundhedsuddannelserne udsættes især for verbale trusler, slag og systematisk fornædning
- 66 % af de sygeplejestuderende udsættes især for verbale trusler

(Vold mod studerende, Socialt Udviklingscenter SUS, 2000).

Psykisk arbejdsmiljø og vold

Både danske og internationale undersøgelser viser, at der er en klar sammenhæng mellem det psykiske arbejdsmiljø og det at blive udsat for vold på jobbet. Men det kan være svært at sige, hvad der er årsag og virkning.

Faktorer, der især spiller ind på forekomsten af vold

- Kvantitative krav, dvs. tidspres, højt arbejdstempo, overarbejde.
- Høje beslutningskrav, dvs. når arbejdet kræver, at man skal tage hurtige eller komplicerede beslutninger.
- Læringskrav, dvs. når arbejdsopgaverne kræver viden og færdigheder, man ikke har.
- Rollekonflikter, dvs. når man får arbejdsopgaver uden de fornødne ressourcer, eller når man skal gøre ting i arbejdet, som man føler burde gøres anderledes.
- Manglende forudsigelighed i arbejdet, uvished, ængstelse og utryghed på arbejdspladsen, fx ved om organisering eller omstrukturering.

Christiansen, J.M.: Vold på arbejdet – med særlig vægt på FTFmedlemmernes arbejdspladser. CASA, 2005.

Helbred og vold

Vold og trusler kan give skader på både krop og sjæl. Såvel danske som udenlandske undersøgelser viser, at ansatte, der udsættes for trusler, vold og chikane på arbejde, i højere grad end andre dør med en række psykiske symptomer såsom irritabilitet, frustration, vrede, angst, nedtrykthed, tristhed, træthed, nedsat velbefindende mm.

Et dansk ph.d.projekt¹ fra 2006 viser, at arbejdsrelaterede trusler og vold også er forbundet med alvorlige psykiatriske lidelser. Projektet undersøgte sammenhængen mellem erhverv og risikoen for at blive indlagt eller ambulantly behandlet for depression, angst eller en stressrelateret lidelse hovedsaglig posttraumatisk stressreaktion (PTSD) og belastningsreaktioner.

Projektet konkluderer, at ansatte i sundheds, social og undervisningssektoren – hvor forekomsten af vold er særlig høj – har øget risiko for at udvikle psykiatriske lidelser.

1) Wieclaw, J. et al.: Workrelated violence and threats and the risk of depression and stressrelated disorders.

J Epidemiol Community Health 2006; 60:771775.

Inden for forskellige faggrupper

En større undersøgelse af vold på arbejdsmarkedet fra NFA viser, hvilke faggrupper, der er mest udsat for vold og trusler:

Fysisk vold	<i>Så mange er udsat for fysisk vold</i>
<i>Pædagoger på døgninstitutioner</i>	32 %
<i>Plejepersonale på hospitaler</i>	32 %
<i>Plejepersonale på plejehjem</i>	20 %
<i>Plejepersonale, der arbejder med hjemmepleje</i>	15 %
<i>Omsorgsmedarbejdere, som passer kronisk syge</i>	15 %
<i>Sygeplejersker</i>	13 %
<i>Politi og fængselspersonale</i>	10 %
<i>Folkeskolelærere</i>	8 %
<i>Pædagoger på daginstitutioner</i>	8 %
<i>Pædagogmedhjælpere</i>	7 %

NFA's undersøgelse 'Den Nationale Arbejdsmiljøkohorte, NAK', 2005

Trusler om vold	<i>Så mange er udsat for trusler om vold</i>
<i>Politi og fængselspersonale</i>	50 %
<i>Pædagoger på døgninstitutioner</i>	44 %
<i>Plejepersonale på hospitaler</i>	41 %
<i>Plejepersonale, der arbejder med hjemmepleje</i>	28 %
<i>Omsorgsmedarbejdere, som passer kronisk syge</i>	26 %
<i>Plejepersonale på plejehjem</i>	24 %
<i>Sygeplejersker</i>	17 %
<i>Folkeskolelærere</i>	15 %
<i>Pædagoger på daginstitutioner</i>	9 %
<i>Pædagogmedhjælpere</i>	7 %

NFA's undersøgelse 'Den Nationale Arbejdsmiljøkohorte, NAK', 2005

Projekterfaringer

Der har været gennemført flere laddækkende projekter med det formål at minimere vold mod personalet i den offentlige sektor. De fleste projekter har været forankret i Socialt udviklingscenter SUS. Alle de nedenstående materialer, film, nyhedsmagasiner mv. kan hentes eller bestilles på www.voldsomudtryksform.dk

Vold som Udtryksform I(19922006)

Projektet ”Vold som Udtryksform I” arbejdede gennem 14 år på, at begrænse volden og dens skadevirkninger på amtslige bo og servicetilbud, institutioner, hospitaler mv.

Målgruppen for indsatsen var i første omgang amtslige bo og servicetilbud for udviklingshæmmede, men meget hurtigt kom der også fokus på andre arbejdsområder: bo og servicetilbud til børn og unge, mennesker med sindslidelse, hjemløse og misbrugere mv. Senere kom ældreområdet med.

De landsdækkende aktiviteter blev finansieret med årlige bidrag fra alle landets amter og de deltagende organisationer, herunder FOA og ministerier. Desuden søgte projektet fonde og puljer til konkrete formidlingsaktiviteter.

Erfaringerne fra projektet er løbende formidlet i nyhedsmagasinet ”Vold som Udtryksform” og i flere pjecer og publikationer, udgivet fra SUS. Herudover er der udgivet en cdrom med samtlige artikler fra nyhedsmagasinet.

Vold som Kommunikationsmiddel

Projekt ”Vold som Kommunikationsmiddel” blev gennemført fra januar 2000 til december 2002.

Projektet var delt i 2 indsatser:

- Forebyggelse af vold som en del af de faglige uddannelser
Fokus var især på undervisningen på pædagogseminarier, sundhedsassistentskoler, sygeplejerskoler mv. Formålet var at øge de studerendes bevidsthed om risikoen for at blive udsat for vold på deres kommende arbejdsplads og under praktik.
- Flaskehalse og forebyggelse af vold i særligt udsatte bo og servicetilbud.
Begrebet „flaskehalse“ refererer til arbejdspladser, der er kendetegnet ved et belastende psykisk arbejdsmiljø, og derfor har svært ved at fastholde og rekruttere medarbejdere. De projekter, der blev sat i gang, var rettet mod voksne brugere og beboere, mennesker med udviklingshæmning, psykisk og socialt belastede unge, hjemløse og misbrugere, demente og psykisk syge.

Erfaringerne fra projekt ”Vold som Kommunikationsmiddel” og de undeliggende enkelte delprojekter er samlet i nyhedsmagasinet ”Vold som Udtryksform” nr. 2, 2002.

Projekt PARIS – Psykisk arbejdsmiljø på arbejdspladser med risiko for vold blev gennemført fra

2002 til udgangen af 2004. Projektet fulgte op på Projekt Vold som Kommunikationsmiddel. Projektet satte fokus på et tryggere arbejdsliv på tværs af sektorer og brancher og på at formidle erfaringer fra igangværende lokale aktiviteter.

Erfaringerne fra Projekt PARIS og de enkelte projekter er samlet i nyhedsmagasinet "Vold som Udtryksform" nr. 2, 2004.

Aktuelle projekter

Vold som Udtryksform II (2006-2009) Med strukturreformen, der trådte i kraft 1. januar 2007, overgik mange af de amtslige arbejdspladser til kommunerne. Vold som Udtryksform fortsætter frem til 2009 med kommunale og regionale arbejdspladser som målgruppe.

Den primære målgruppe for indsatsen er medarbejdere og ledere samt sikkerheds- og tillidsrepræsentanter på de kommunale og regionale arbejdspladser.

Erfaringerne fra indsatsen formidles løbende i magasinet "Job uden vold", der udkommer tre gange om årligt og blandt andet kan findes på hjemmesiden www.vold-som-udtryksform.dk.

Litteratur

Mænds vold mod kvinder

Statens institut for folkesundhed, 2007

Vold mod mænd i Danmark

Statens institut for folkesundhed, 2008

Gennemgang af dansk og international forskning vedr. vold på arbejdspladsen

af Annie Høgh, NFA, 2001. Rapporten kan hentes på www.arbejdsmiljoforskning.dk

Hver femte oplever vold på arbejdspladsen – undersøgelse af FTF'ernes psykiske arbejdsmiljø.

Iværksat af FTF og udarbejdet af Jørgen Møller Christiansen, CASA, november 2006.

Undersøgelsen kan downloades på www.ftf.dk.

Volden i Danmark 1995 og 2005

Flemming Balvig og Britta Kyvsgaard, januar 2005, Københavns Universitet, Justitsministeriet,

Det Kriminalpræventive Råd og Rigspolitichefen

Aggression at work. Bullying, nasty teasing and violence.

Prevalence, mediating factors and consequences.

Annie Høgh, Ph.d.afhandling, Arbejdsmiljøinstituttet, september 2005

Workrelated violence and threats and the risk of depression and stressrelated disorders,

Wieclaw, J. et al., J Epidemiol Community Health 2006

Arbejdsmiljø og helbred blandt ansatte indenfor voksenhandicapområdet i Århus Amt

– en 2-årig opfølgingsundersøgelse på 23 institutioner i Århus Amt.

Lone Donbæk Jensen et al. Arbejdsmiljøinstituttet og Arbejdsmedicinsk Klinik, Århus Universitetshospital, 2006. Annette Wethje og Vilhelm Borg,

“Sygeplejerskers arbejdsmiljø, trivsel og helbred (SATH)”

Dansk Sygeplejeråd og Arbejdsmiljøinstituttet, maj 2004.

Forstå og forebyg vold

Mariann Popp og Michael Munch-Hansen, Munksgaard 2005.

Saml brikkerne til dig, der arbejder alene i borgernes hjem. Inspirationsmateriale til medarbejdere i ældreplejen.

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed i 2005.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Vold i skolen – Temahæfte.

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Undervisning & Forskning i 2004.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Hvis borgeren er truende

Pjece til sikkerhedsorganisationen i det offentlige og finanssektoren.

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Finans/Offentlig Kontor & Administration i 2004.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Pjece til læger og andre ansatte i privat praksis

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed i 2003.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Vold og trusler på sygehuse

Inspirationsmateriale til ledere.

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed i 2003.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Saml brikkerne til ledere og sikkerhedsrepræsentanter. Vejledning til ældreplejen.

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed i 2003.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Mødepakke om truende aggressive og voldelige kunder. Mødepakke til ledere.

Udgivet af Branchearbejdsmiljørådet Finans/Offentlig Kontor & Administration i 2002.

Kan findes på www.arbejdsmiljoweb.dk/trivsel.

Voldsrisiko i forbindelse med arbejdets udførelse. ATmeddelelse nr. 4.08.4.

Arbejdstilsynet 1997.

Information på nettet

www.foa.dk

Se under "tema om vold"

www.vold-som-udtryksform.dk

*Socialudviklingscenter SUS står bag denne hjemmeside.
De har i mange år arbejdet med problematikker omkring vold*

www.bar-web.dk

En fælles portal fra Branchearbejdsmiljørådene (BAR)

www.arbejdsmiljoforskning.dk

Nationalt Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) står bag denne hjemmeside

www.at.dk

*Her finder du regler og lovgivning på området.
Det er Arbejdstilsynet (AT) der står bag denne hjemmeside*

Vold på arbejdspladsen – Fakta og information, giver et hurtigt overblik over regler, lovgivning og gennemgår de vigtigste undersøgelser der er lavet i Danmark om vold.

Hæftet giver også et overblik over voldens omfang og over hvilke arbejdspladser der især er ramt af vold.

Endelig er der en lang række henvisninger til hvor man kan hente mere inspiration.

Dette hæfte om fakta og informationer er et af en serie på 4 hæfter under titlen "Vold på arbejdspladsen".

De øvrige er følgende:

Vold på arbejdspladsen – Forebyggelse

Vold på arbejdspladsen – Når skaden er sket

Vold på arbejdspladsen – En undersøgelse af vold blandt FOAs medlemmer 2008

Politisk ansvarlig: **Inger Bolwinkel**

Redaktion: **Jens Folkersen, Charlotte Bredal, Jeanette Staffeldt**

Layout: **girafisk design, Bente Stensen Christensen**

1. oplag: 200

Tryk: **FOAs Trykkeri**

Juni 2008

FOA
FAG OG ARBEJDE

Stauings Plads 1-3

1790 København V

Tlf.: 46 97 26 26

www.foa.dk

**Godt psykisk
arbejds miljø**

